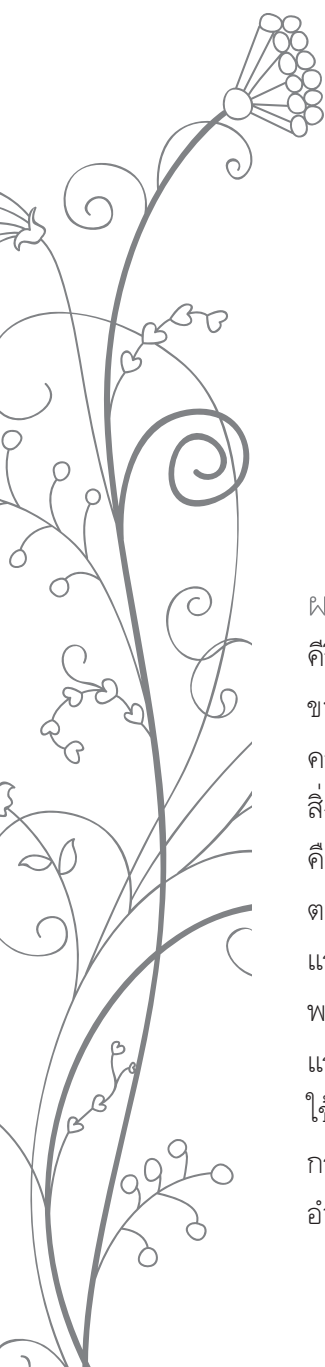

“...คนอย่างผมทำอะไรแล้วทำจริงจังและต้องทำให้ดีที่สุดด้วย
อีกอย่างหนึ่งผมคิดว่าคนเราต้องไม่ผูกติดกับรูปแบบมากเกินไป
ต้องรู้จักยืดหยุ่น ใหญ่ได้ก็ต้องเล็กได้
ผมเคยเป็นอธิบดีกรมใหญ่บ้างเล็กบ้างมากก็มาก
ไม่เคยคิดว่าตัวเองจะทำงานภาคเอกชน
ก็ยังได้เริ่มต้นที่บริษัทใหญ่มาแล้ว
ชีวิตคนเราต้องมีหลายรสชาติ
การเล่นหลายบทบาท ผมก็คิดว่ามันสนุกดี...”

ชีวิตวัยเยาว์

ผมเกิดที่อำเภอบางสะพานใหญ่ จังหวัดประจวบ-คีรีขันธ์ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2472 ในขณะนั้นอำเภอบางสะพานใหญ่เป็นอำเภอเล็กๆ ห่างไกลความเจริญ การคมนาคมมีอยู่อย่างเดียวคือทางรถไฟ และสิ่งที่พอจะขึ้นชื่อของอำเภอบางสะพานใหญ่ในเวลานั้น ก็คือทองเม็ดที่ชาวบ้านร่อนได้จากลำธารต่างๆ ทางแถบทิศตะวันตกของตัวอำเภอ ต่อมามีการทำเหมืองแร่ดีบุกและแร่พลูมทั้งในเขตไทยและเขตพม่า แต่เหมืองแร่ในเขตพม่าอุดมสมบูรณ์กว่ามาก การคมนาคมขนส่งแร่จากเหมืองแร่ในพม่ามายังอำเภอบางสะพานใหญ่ในเวลานั้น ส่วนใหญ่ใช้ช้างเป็นพาหนะ จากนั้นจึงลำเลียงแร่ขึ้นรถไฟต่อไปยังกรุงเทพฯ ซึ่งสะดวกรวดเร็วกว่าการขนแร่ไปกรุงย่างกุ้งมาก อำเภอบางสะพานและอำเภอใกล้เคียงจึงเป็นศูนย์กลางใน

การส่งเสริมและรับซื้อแร่จากพม่าเพื่อส่งไปขายในกรุงเทพฯ

ตั้งแต่จำความได้ ผมจึงเห็นช่างมารับอาหารสดและแห้งจากที่บ้าน ในตอนเช้าแทบทุกวัน พอตกเย็นหรือบางครั้งตกค่ำ ช่างเหล่านี้ก็ขนแร่ มาที่บ้าน นำไปให้คนงานล้างเอาสิ่งเจือปนออก แล้วจึงบรรจุใส่กระสอบ เมื่อรวบรวมได้มากพอ 1 ตู้รถไฟ ก็ลำเลียงส่งไปกรุงเทพฯ เพื่อขายให้แก่ ผู้ส่งออกต่างประเทศต่อไป ธุรกิจซื้อขายแร่ในสมัยนั้นจำเป็นต้องอาศัย ช่างเป็นหลัก เช่นเดียวกับที่เราอาศัยรถบรรทุกในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้คุณพ่อ คุณแม่จึงต้องเป็นเจ้าของช่างนับสิบตัว

คุณแม่ของผมเป็นผู้หญิงที่เก่งและฉลาดมากคนหนึ่ง นอกจาก ความสามารถในเชิงธุรกิจแล้ว ยังมีความสามารถผูกใจผู้คนทั่วไป จนเป็นที่รักใคร่นับถือของชาวบ้านร้านตลาด ชาวไร่ ชาวสวน คนจน และคนที่มี ฐานะทั้งอำเภอ ในสมัยก่อน เวลาชาวบ้าน ชาวสวน ทะเลาะวิวาทกัน แทนที่จะไปร้องเรียนกับสถานีตำรวจ กลับพากันมาที่บ้านแล้วขอให้คุณแม่ เป็นคนกลางช่วยตัดสินความให้บ่อยๆ ใครมีความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือถูกเจ้าหน้าที่ข่มเหงรังแก ก็มักมาร้องทุกข์หรือขอคำแนะนำ ขอความช่วยเหลือจากคุณแม่ คุณแม่ก็ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือทุกรายไป ยิ่งนานวันชื่อเสียงของคุณแม่จึงโด่งดังไม่เพียงแต่ในอำเภอบางสะพานเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ยู่งักกันดีในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดใกล้เคียง แม้แต่ หลังจากคุณแม่สิ้นบุญไปร่วมสิบปีแล้ว ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังเขียนถึง ท่านในคอลัมน์ “ซอยสวนพลู” หนังสือพิมพ์สยามรัฐฉบับวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2536 โดยท่านแสดงความไม่เห็นด้วยที่ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี คนหนึ่งประกาศแต่งตั้งสุภาพสตรีบางคนในตำแหน่ง “คุณนาย” ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เขียนว่า

“ผมได้กล่าวแล้วว่า คำว่าคุณนายนั้น เป็นคำที่เรียก กันด้วยความเคารพนับถือ มิใช่สตรีบรรดาศักดิ์ที่จะต้อง

คุณแม่ขณะเดินทางไปเมืองแร่ โดยใช้ช้างเป็นพาหนะ (พ.ศ. 2491)

รูปถ่ายผมตอนเด็กๆ

ประกาศแต่งตั้ง ประชาชนนับถือใครก็เรียกท่านผู้นั้นว่า
คุณนาย เป็นต้นว่าในตลาดมีคหบดีร่ำรวยทรัพย์ มีอิทธิพล
ในทางการเงินมาก ชาวบ้านก็นับถือเรียกท่านผู้นั้นว่าคุณนาย
อย่างที่ผมเคยได้เห็นมาที่อำเภอบางสะพาน ตอนนั้น
คุณดัด ประจวบเหมาะ เป็นเศรษฐีนี้ในตลาด ชาวบ้าน
ยกย่องนับถือมาก ก็เรียกท่านว่าคุณนายดัด มาจนสิ้นชีวิต

ผมเองเวลาพูดกับท่าน ก็เรียกท่านว่าคุณนาย และ
เวลาพูดถึงท่านลับหลัง ก็เรียกท่านว่าคุณนายดัด มาจนสิ้น
ชีวิต

แต่ว่าในจังหวัดแต่ละจังหวัดนั้น มีคุณนายมากมาย
ขึ้นอยู่กับตำแหน่งของสามีบรรดาคุณนายเหล่านั้น...”

โรงเรียนแห่งแรกที่ผมเข้าศึกษาคือโรงเรียนประจำอำเภอ ตั้งอยู่
หลังอำเภอ ผมเรียนอยู่จนอายุ 6 ปี จึงออกจากบ้านไปอยู่กับคุณลุงมิ่ง
เลาะห์เรณู ที่จังหวัดเพชรบุรี และเข้าเรียนชั้นประถมหนึ่งและสองใน
โรงเรียนวัดคงคาราม หลังจากนั้นย้ายไปอยู่กับคุณปู่คนเล็กคือ ขุนประจวบ-
สมบุรณ์ ที่อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเรียนหนังสือใน
โรงเรียนใกล้ๆบ้านอีก 2 ปี จึงย้ายเข้ากรุงเทพฯ มาอยู่กับน้องชายของ
คุณพ่อ คือคุณอาหลวงประจักษ์สรรพากร และเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมปีที่ 1
ที่โรงเรียนอำนวยการวัดพระนคร ปากคลองตลาด

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มีเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรมาทิ้ง
ระเบิดกรุงเทพฯ และธนบุรีบ่อยๆ ทำให้โรงเรียนปิด ผมต้องกลับไปอยู่
บางสะพานช่วงหนึ่ง และไปเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ 6 ที่โรงเรียนประจำจังหวัด
ชุมพร โดยไปอาศัยอยู่กับญาติผู้หนึ่ง ผมเรียนอยู่ที่จังหวัดชุมพรได้ 4-5
เดือน จังหวัดชุมพรถูกทิ้งระเบิด โรงเรียนปิดอีก จึงต้องกลับมาบ้าน
แล้วไปสมัครสอบมัธยมปีที่ 6 ที่โรงเรียนประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ระหว่างที่ไปสอบนั้น ได้ไปกราบท่านเจ้าคุณเจ้าอาวาสวัดเกาะหลัก ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์ของคุณพ่อ เมื่อครั้งที่คุณพ่อมาบวชที่วัดนี้ ท่านเจ้าคุณซึ่งมีชื่อเสียงทางโหราศาสตร์ได้ผูกดวงให้ แล้วทำนายว่าผมจะเป็นเจ้าคนนายคนในตอนนั้นผมคิดว่าท่านคงทำนายผิดแน่ๆ เพราะจะเป็นไปได้อย่างไรที่เด็กบ้านนอกอย่างผมจะมีอนาคตเป็นเจ้าคนนายคนได้ เมื่อสอบมัธยมปีที่ 6 ได้แล้ว สงครามก็ยังไม่ยุติ ผมจึงต้องอยู่บ้านเฉยๆ ตอนนั้นผมอายุได้ประมาณ 14-15 ปี

ช่วงที่ผมต้องหยุดเรียนอยู่บ้านเฉยๆนั้น ห่างจากบ้านไปประมาณ 1 กิโลเมตร มีทหารญี่ปุ่นประมาณ 1 กองร้อยมาตั้งค่ายอยู่ หน้าที่ของทหารกองนี้ นอกจากคอยลาดตระเวนตามฝั่งทะเลต่างๆไปแล้ว ยังมีหน้าที่ซื้อไม้มาก่อสร้างเสริมสะพานรถไฟเหล็กที่เสียหายจากการทิ้งระเบิดทางอากาศจากฝ่ายพันธมิตร ซึ่งมีอยู่ 4-5 แห่งในบริเวณอำเภอบางสะพานใหญ่ บังเอิญมีนายทหารช่างญี่ปุ่นคนหนึ่งชื่อฮอนโดะ (Hondo) อายุประมาณ 30 ปี มียศจ่าสิบเอก แขนงดาบยาว คาดว่าคงสืบเชื้อสายมาจากซาบุมุไร พร้อมลูกน้องอีก 2-3 คน เวะมาคุยกับผมที่บ้านเป็นประจำเกือบทุกวัน เราคุยกันเป็นภาษาไบบ้าง ภาษาหม้อบ้าง ผมสอนภาษาไทย นายฮอนโดะสอนภาษาญี่ปุ่นให้ผม จนพอคุยกันรู้เรื่องงูๆปลาๆ

วันหนึ่ง นายฮอนโดะแวะมาปรารภว่าต้องการซื้อไม้เสาและไม้ไผ่จำนวนมาก เพื่อสร้างค่ายสำหรับอยู่อาศัยและใช้ก่อสร้างเสริมสะพาน ขอให้ผมช่วยจัดการให้ ผมจึงไปสอบถามราคาจากพวกชาวบ้าน แล้วเสนอขายโดยบวกกำไรไว้ด้วย เมื่อถึงเวลาส่งของ ชาวบ้านก็ขนไม้ไผ่ ไม้เสาที่ตัดจากป่ามากองไว้ในที่ซึ่งนายฮอนโดะกำหนดไว้ ทางญี่ปุ่นตรวจนับครบถ้วนแล้วก็ทยอยจ่ายเงิน เมื่อผมรับเงินมาก็มาจ่ายต่อให้ชาวบ้าน เหลือเงินงวดสุดท้ายเป็นกำไร จำได้ว่าประมาณ 4 หมื่นบาท ผมเดินไปรับจากหัวหน้าค่ายซึ่งมียศร้อยเอก หัวหน้าค่ายตกใจมากที่เห็นผมไปคนเดียวไม่มีผู้ใหญ่ไปด้วย เพราะเงิน 4 หมื่นบาทในขณะนั้นนับเป็นเงินจำนวนมากโขอยู่ และ

ทางเดินจากค่ายไปยังบ้านผมก็เปลี่ยว ส่วนใหญ่เป็นไร่เป็นสวน ในที่สุดจึงให้สามญี่ปุ่นคนหนึ่งเดินเป็นเพื่อนไปส่งผมจนถึงบ้าน เมื่อกลับถึงบ้านผมมอบเงินจำนวนนี้ให้คุณพ่อคุณแม่ ถือได้ว่าเป็นเงินก้อนแรกที่ผมหาได้ในชีวิต

นายฮอนโดะเป็นนายทหารญี่ปุ่นที่สุภาพ นิสัยดีน่าคบ และนับว่าเป็นชาวต่างชาติคนแรกที่ผมมีโอกาสรู้จักและคบหา ช่วงปลายสงครามเขาถูกส่งไปพม่า ก่อนจากกัน เขาได้มอบไฟฉายที่ไม่ต้องใช้ถ่านแต่ใช้มือบีบขึ้นลงให้มีแสง กับดาบสั้นๆอีก 1 อันให้ ของทั้งสองอย่างไม่ทราบว่าจะหายไปไหนแล้ว จนเมื่อผมมาทำงานที่กรมทางหลวง มีบริษัทผู้รับเหมาญี่ปุ่นชื่อบริษัทมาเอเดะ (Maeda) มาร่วมประมูลงาน และได้งานก่อสร้างทางสายเชียงใหม่-ลำพูน-ลำปาง ช่วงแม่ทา-ลำพูน ผมผ่านไปโตเกียว ได้ขอให้คนของบริษัทมาเอเดะสืบหาคนชื่อฮอนโดะ แต่น่าเสียดายที่ไม่สามารถสืบหาตัวได้ เข้าใจว่าชื่อฮอนโดะคงไม่ใช่ชื่อเต็ม

ในช่วงปลายสงคราม คุณอุดม บุญยะประสพ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางสะพานใหญ่และกลับมาเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ขอให้คุณพ่อคุณแม่ร่วมเป็นเสรีไทย มีหน้าที่รับเสรีไทยที่กระโดดร่มลงบริเวณตำบลบางเบิด ตำบลห้วยลึก อำเภอบางสะพานใหญ่แล้วนำมาพักอยู่ที่บ้านก่อนส่งเข้ากรุงเทพฯ เสรีไทยพวกนี้เป็นคนติดต่อกับเรือดำน้ำอังกฤษที่นำอาวุธเข้ามาแจกจ่ายให้บรรดาเสรีไทยในประเทศ คุณพ่อคุณแม่ไม่เคยบอกผมเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ บางครั้งจึงมีพวกญี่ปุ่นที่เป็นเพื่อนมานั่งคุยอยู่เต็มหน้าบ้าน ในขณะที่มีพวกเสรีไทยที่โดดร่มลงมาพักอยู่หลังบ้าน บางครั้งก็ได้ยินพวกผู้ใหญ่คุยกันว่า เรืออะไรไม่ทราบใหญ่มาก โผล่ขึ้นมาจากใต้ฟ้า พอนำเรือประมงเข้าเทียบเพื่อขนอาวุธลงเรือเรือประมงถูกกระแทกกราบเรือจนแตก บางครั้งก็พูดว่า ปืนอะไรไม่ทราบยิงที่กระสุนออกมาเป็นลิปๆลูก เป็นต้น ผมฟังแล้วเข้าใจครึ่ง ไม่เข้าใจครึ่ง ไม่ค่อยแน่ใจว่าเกิดอะไรขึ้น

เมื่อสงครามสงบ ผมกลับมาอยู่ที่บ้านคุณอาหลวงประจักษ์ฯ ที่ตลาดพลู ธนบุรี เพื่อเตรียมกวตริษาเข้าโรงเรียนเตรียมอุดมฯ ขณะนั้นคุณอาเป็นข้าหลวงตรวจการสรรพากรเขตภาค 5 อยู่ที่จังหวัดสงขลา ท่านส่งจักรยานมาให้ผมใช้ 1 คัน ในระยะหลังสงครามใหม่ ๆ รถยนต์มีน้อยมาก การเดินทางโดยรถเมล์หรือรถรางก็ไม่สะดวก ใครมีรถจักรยานใช้นับว่าโชคดีมาก ผมเรียนกวตริษาที่โรงเรียนไพศาลศิลป์ในตอนบ่าย ช่วงเช้าก็ไปเรียนพิเศษภาษาอังกฤษกับแหม่มแก๊ๆ คนหนึ่งแถวบ้านฉนวน สามเสน เมื่อโรงเรียนเตรียมอุดมฯ เปิดรับสมัคร ผมจึงไปสมัครสอบเข้าแผนกอักษรศาสตร์ มีผู้สมัครประมาณ 250 คน แต่รับเพียงห้องเดียวประมาณ 35 คน ผมโชคดีที่มีชื่อเป็นผู้สอบได้ด้วยคนหนึ่ง ระยะแรกต้องไปอาศัยเรียนในตอนบ่ายที่โรงเรียนวัดมหาพฤฒาราม สีพระยา เพราะโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา มีทหารต่างชาติมาอาศัยอยู่ เรียนที่โรงเรียนวัดมหาพฤฒารามอยู่ 2 เทอม เมื่อทหารย้ายออกไปแล้ว จึงย้ายกลับมาเรียนที่โรงเรียนเตรียมอุดมฯ ถนนพญาไท ได้ แผนกอักษรศาสตร์เรียนอยู่ที่ตึก 3 ครูประจำชั้นในปีแรกชื่ออาจารย์ทวีริสมี ธนาคม เป็นคนใจดีแต่เวลาสอนจะดุมาก ตามปกตินักเรียนชายต้องนั่งอยู่ข้างหลังชั้น แต่อาจารย์ทวีริสมีกลับจับพวกเรานักเรียนชายมานั่งข้างหน้ากันทุกคน เวลาพวกนักเรียนห้องอื่นเดินผ่านเห็นพวกผู้ชายนั่งแถวหน้าสละน ก็พากันเดินยิ้มด้วยความขบขัน พวกเราไม่รู้จะทำอย่างไร ได้แต่ก้มหน้าด้วยความกระดาก ไม่กล้ามองผู้ใด

การศึกษาในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา 2 ปี นับเป็นช่วงที่ผมได้รับความรู้อย่างจริงๆ จังๆ ไม่กระทอนกระแทนเหมือนก่อนหน้านี้ เพราะอาจารย์ทุกท่านในโรงเรียนเตรียมอุดมฯ ล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วว่าเป็นหัวกะทิของบรรดาอาจารย์ทั้งหลาย สามารถประสิทธิ์ประสาทความรู้ในวิชาต่างๆ ให้แก่นักเรียนอย่างเต็มที่ ตัวผมเองก็ต้องพยายามขวนขวายตั้งใจศึกษามากกว่าเมื่อครั้งอยู่โรงเรียนอำนวยการศิลป์